

אגרות הרי"ף

פרשת פנחס

כ' אגרות מרכיני האדמו"ר רבי יאשיהו יוסף פינטו שליט"א ראב"ד מרוקו ובהם עצה לחיים, מעשי קדמונים, הדרכות ומנהגים, עצות מוסרים וניצוץ אורים, אור משרים, ממעין תורה נובעים, ויישר הלכות ולטהר המעשים + אגרות ששלח האדמו"ר השבוע, והלכות ימי בין המצרים ותשעה באב שנכתבו השבוע בידי רבינו שליט"א + שבוע פרשת פנחס, תמוז תשפ"א

אגרת א'

אינ לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים

עלינו להיות נבונים וחכמים ולדעת לקחת עמנו דברים ולשוב אל השם. השק שזה מתוק עונות, תקון חצות בימים אלו כוחו גדול וממתק את הדינים, למוד הזהר הקדוש בכל יום משפיע רחמים, הלמוד היומי בשרו מיום אל יום משפיע חסד, התורה שכלנו יחד כאיש אחד לומדים וחיים אותם מורדים גאלה לעולם, ורק בדרך הזאת עם חזק ספר דברים בכל הכת, נוכל לקרב את הגאלה שנמצאת בפתח ומצפה מתי נגיע לשלמות ויבנה בית המקדש.

נכנסים לשבת קדש, ושבת היא מקור כל הברכה וכל מה שעתיד להיות השבוע הבא עלינו לטובה, משפע משבת קדש.

וצריך השבת להיות חכמים ודבוקים בהקב"ה, בספר דברים, בקבלות למתק את הדינים. האדמה רועדת והעולם נע ונד, נדבק בהקב"ה ונזכה שיקים בנו "ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום".

בע"ה במוצאי שבת קודש, כלנו כאיש אחד נלמד ונקבע עתים לתורה בשעור הקדוש. הלכה, מדרש ודברי חן ובע"ה נזכה לגאולה שלמה בקרוב ממש.

אהבה רבה,
שבת שלום ומברך,
ע"ה יאשיהו יוסף.

יום ששי ט"ו בתמוז התשפ"א

בבקשה מכל האהובים והחביבים, לחזק בכל הכח את ספר דברים בשבת קדש וכן את ההלכות והנהגות והמנהגים של הקהלה הקדושה.

התורה של "שובה ישראל" הם אור ומגדלור בחיים. וכך נכנס לימי בין המצרים, כ"א ימים כנגד כ"א הימים הנוראים, מא' בתשרי עד שמחת תורה, נשפע מימים אלו ימי בין המצרים, לימים הנוראים שיבואו עלינו לטובה ולברכה ולישועה גדולה.

עם ישראל נמצא באחד מהזמנים המרכיבים שהיה בהם במאות השנים האחרונות.

עברנו יחד שנה וחצי לא מובנת ועדין הערפל הולך ונהיה סמיך יותר, וכל אשליה שהנה העולם חזר למסלול זה דמיון ורצון השכל לחזר למצוי.

אבל אל לנו לטעות שחזרנו לעולם כמנהגו נוהג, אנחנו עדין בתוך האפילה והחשך יכסה פני ארץ, ואין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים.

הקב"ה כל שבוע מזכיר לעולם, מדת הרחמים עדין לא פה וכל רגע שחלף בשלום זה מחסד, מאוצר מתנת חנם.

אגרת ב'

לקרב קין תימים ולמתק את הדינים

והנה מה טוב ומה נעים שכל בני הקהלה הקדושה וכן בכל קבוץ יראי השם, יתאספו יחד להשלים כל התורה שבכתב וכן כל הששה סדרי משנה וכן את כל הש"ס, ובי"ה כמה שנים בגדר חזקה, בני הקהלה הקדושה מקפידים בדבר נשגב זה וראינו ישועות גדולות.

גם אם כל אחד יקבל פרק אחד, משנה אחת, דף אחד, כלם חברים מקשיבים לקולך, הפל עולה כזכות אחת לשמים וכל המרבה הרי זה משבח.

שלשת השבועות הם כנגד חכמה בינה ודעת. ובכל שבוע משלשת השבועות האלו יש פח לתקן ולהעלות הניצוצות ולבררם מן הקלפות.

והנה שבוע ראשון של שלשת השבועות הוא כנגד חכמה, והתקון בשבוע זה ללמד תורה שבכתב.

שבוע שני משלשת השבועות הוא כנגד בינה, והתקון בו ללמד משניות שהם כנגד הבינה. והשבוע השלישי משלשת השבועות הוא כנגד דעת, והתקון בשבוע זה ללמד גמרא.

המצרים, מדת הדין מתוחה וכמה שעסוקים בהלכות של הימים האלו ובתורות המסגלים לקרב קץ הימים, נושעים מ'קטב מריר' ומפגעי הזמן.

ויהי רצון שדברים אלו יחקקו בלב כלל עם ישראל, כי כוחם גדול לקרב קץ הימים ולמתק את הדינים בימים אלו. דכל מי שעוסק בקרוב הגאולה נצל מחבלי משיח שבימי בין

מנהיגים והלכות ימי בין המצרים כמנהג הארמו"ר רבי יאשיהו פינטו שליט"א

הלכות יום י"ז בתמוז

צומות בחדש אחד, או י"ז בתמוז או ט' באב, יצום את צום ט' באב. ואף שמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, בענין התענית דט' באב המשקל גדול ביותר.

ד. ב"ז בתמוז הבקעה העיר וגו'. והכתיב (ירמיה נב ו) "בחדש הרביעי בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ" וכתוב בתורה (שם ז) "ותבקע העיר וגו'". אמר רבא, לא קשיא. כאן בראשונה, כאן בשניה. דתניא בראשונה הבקעה העיר בתשעה בתמוז, בשניה בשבעה עשר בו. (תענית כח ב) והנה החלוק בין בית ראשון לבית שני.

הנה משמע שבית ראשון הבקעה העיר בט' בתמוז ובית שני הבקעה העיר ב"ז בתמוז. והנה רב המפרשים מבארים שבשני הבתים נבקעה העיר ב"ז בתמוז, וזו הנבואה של ירמיה הנביא; "ואמר מקל שקד אני ראה" שזמן החניטה של השקד כ"א ימים, וזה הכ"א ימים מ"ז בתמוז לט' באב.

וכל מה שספרו ומנו מ-ט' בתמוז היה מצער ודחוק, וכן מנין הגוים אשר לא יוצא כמנין עם ישראל, אך י"ז בתמוז זה היום על פי רב המפרשים שנבקעה העיר בבית ראשון ובבית שני. ה. אמר אב"י, לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת. שנאמר: "ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל בתוכם". (יחזקאל כב טו) דכח שמירת שבת מגן על כל השבוע וכאשר מחללים שבת, יורדת ההגנה מהאדם.

א. יום י"ז בתמוז הוא יום קשה לעם ישראל. באותו היום בטל התמיד ובאותו חדש של חרבן הקריבו התמיד רק ט"ז ימים הראשונים של תמוז. אבל באמת יום י"ז בתמוז הוא גם יום של תחלת הגאולה. יום י"ז בתמוז הוא יום ביאת רות בקהל, יום שהתעברה רות מעובד, והיום הזה מוכן לצמיחת קרן דוד ויתחדש עולת התמיד ויתקן הפגם שלא הקריבו התמיד ביום י"ז של תמוז. ורמז לזה, הנה בפרשת פנחס מובא י"ז פעמים תמיד.

ב. הנה י"ז בתמוז הוא יום הארבעים יום של מתן תורה, ותשעה באב הוא הארבעים יום של שלוח המרגלים. והנה ידע האדם שישנם ארבעים כוחות וארבעים גיצויות בתוך האדם. וגם כאשר ח"ו מקלקל, נשאר הניצוץ האחד שהקב"ה נתן לנו כח לא לפל גם בו. ולכן הגמרא במסכת מכות מלמדת אותנו על מי שחוטא, מקבל ארבעים מלקות שהם כנגד הארבעים יום שנוצר האדם וכנגד התורה הקדושה שנתנה לארבעים יום.

אבל חכמים מחסרים מכה אחת, ארבעים חסר אחת. כי האחת האחרונה שרק שליח בית הדין מרים את ידו עם השוט ולא מכה, כי הקב"ה יודע, אף שחוטאים החטא לא משלם ותמיד יש לאדם בלבו צער על החטא. ולכן חייהם של רשעים אינם חיים משום החרטה שבהם.

ג. אדם חלוש בביראות שהרופאים אוסרים עליו לצום שני

הלכות ימי בין המצרים

בימים אלו.

ו. הנה הגמרא (גטין נו) מספרת את המעשה דקמצא ובר קמצא, שעל מעשה זה חרבה ירושלים. גירון קיסר שלח בידי בר קמצא עגלא תליתא, והנה הרמז היה לעם ישראל שקטרוג חטא העגל שוב עולה, "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" ועדין בידם כמו שהיה בחרבן בית ראשון. וכדברי הגמרא (סנהדרין קב) איתא, אמר רבי יצחק אין לך כל פורענות ופורענות שבאה לעולם שאין בה אחד מעשרים וארבע בהכרע לטורא של עגל ראשון. שנאמר: "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם", ע"כ.

והנה כל האנשים שחטאו בעגל מתו, אבל שאר העם שלא מתו, נשאר הקטרוג לדורי דורות ואף חרבן הבית היה משרש חטא העגל. ולכן גירון קיסר שלח כעין עגל, לעורר חטא העגל. וחכמים לא מתו על מעשה קמצא ובר קמצא, כפי שבדור המדבר לא מתו על חטא העגל.

אם כן גם ימים אלו, ימי בין המצרים הם עבודה של תקון על חטא העגל.

ז. על האדם לדעת שבמתן תורה נתנה שמירה גמורה על עם ישראל, שני מלאכים המשמרים כל יהודי. אבל אחרי חטא העגל הקב"ה נתן לעם ישראל כח שמירה במזוזה ובתפלין, ואל זעם בכל יום, ומה שממתק את הזעם אלו התפלין והמזוזה. (ולכן מורכים בעור בהמה כשרה וכן שער של עגל בתפלין)

ח. נהגו שבכל סעודה מפסקת, ראש המשפחה בסיום הסעודה

א. כ"א ימים וכ"א לילות מ"ז בתמוז עד ט' באב הם כנגד מ"ב מסעות. וידע האדם שכח הימים האלו לתקן את המ"ב מסעות של חייו. ועל זה מובא באיכה (א ג): "כל רדפיה השיגה בין המצרים". הפרוש הוא, שבימים האלו כל מי שרודף ומבקש את הקב"ה, משיג השגות גדולות. והכ"א יום האלו הם כנגד כ"א יום שמראש השנה עד סוף שמחת תורה.

ב. "כל רדפיה השיגה בין המצרים" אמר רב הונא בשם רבי יוסף, קטב מרירי שולט משבעה עשר בתמוז עד ט' באב. חזקיה ראה אותו ונפל על פניו ומת. (התאור של קטב מרירי שהוא עשוי קלפין קלפין, שערות שערות, עינים עינים. אמר רבי שמעון בן לקיש ועין אחת קבועה לו בלבו וכל מי שהוא רואה אותה אין לו חיים מעולם, וכל מי שרואה אותה נופל ומת וכו').

ג. ואינו שולט לא בצל ולא בחמה, אלא בין צל לחמה. ושולט מארבע שעות עד תשע שעות, משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב.

ד. ומובא בילקוט ראובני (וישלה סי עא) זה קטב מרירי, שכל מי שרואה אותו אין לו חיים, בין אדם בין בהמה ובין תיה. כיצד עשוי ראשו, דומה לעגל וקרן אחת יוצא מתוך מצחו והוא שולט משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב.

ה. ועל יסוד זה נפסק בשלחן ערוך (אוה סי תקנא סק יח) על פי כמה ראשונים, שצריך להזהר מ"ז בתמוז עד תשעה באב שלא לילך יחידי מד' שעות עד ט' שעות, ולא יכה התלמידים

מזכיר כמה שנים עברו מחרבן בית המקדש.

ט. ישנה מחלקת מתי נחרב הבית. לשיטת רש"י (עבודה זרה ט) נחרב הבית בשנת גא תתכח ולשיטה אחרת החרבן היה בגא תתלד.

י. ביותר המצוה גדולה בימים האלו ללבש שק על גופו.

יא. הנה ידוע שכל הפטרה מפטירים מעין הפרשה, וזה התחיל מגזרות שגזרו על עם ישראל שלא ילמדו בספר תורה ואז תקנו ללמד בכל שבת הפטרה כעין הפרשה.

והנה מובא בשו"ע (רפד סעיף א) דמפטירין בגביא מענינה של פרשה, אולם בשבתות אלו של תלתא דפרענותא קבעו חכמים הפטרות מיוחדות המתאימות לזמן הזה, אף שאינם מענינה של פרשה.

כמו שכתבו התוספות (מגלה לא ד"ה ראש) ובמחזור ויטרי (סימן רסב) שהכל לפי הזמן ולא לפי הפרשיות, וכן נפסק ברמב"ם (פיג מהלכות היט) דנהגו העם להיות מפטירין קדם תשעה באב בשלוש שבתות בדברי תוכחות. וכן כתב הטור והשלחן ערוך. (תכח סעיף ח)

והלבוש שם (סק ה) כתב מבראשית עד שבועה עשר בתמוז מפטירין ההפטרות המדברות בענין הפרשיות, דומה בדומה משם ואילך לפי הזמן ולפי המאדע. ומפטירין באלו מפני שעקר הנביאים שנבאו על החרבן הם ישעיה וירמיה ומפטירין בגבואתם, ע"כ.

יב. בשבת שלפני ראש חודש אב אין אומרים "יהי רצון" אלא אומרים במקומו הנסה: "מחדש חדשים יקבץ קדושים אנשים ונשים לעיר הבנויה.

וזה החדש לטובה וחדש ורצון יצו אל רב העלילה" וממשיכים מי שעשה נסים וכו'.

יג. אין אוכלים בשר ממוצאי ראש חודש אב עד יום עשירי באב, אך ביום ראש חודש עצמו מתר ויש חכמים אשר נהגו לאסור גם ביום ראש חודש עצמו.

יד. הנה ענין אכילת בשר בחודש אב, מובא במשנה (תענית כו): ערב תשעה באב... לא יאכל בשר ולא ישתה יין. וכן נהגו בני תימן עד היום שלא להמנע מאכילת בשר אפלו בשבוע שחל בו תשעה באב, חוץ מסעודה המפסקת.

אך רבנו הרמב"ן בתורת אדם (דף פא) כתב שיש מקומות שנוהגים שלא לאכל בשר מראש חודש עד התענית. וכן כתב הרקח (סימן שי הה מיהו) וכן כתב הרשב"א בתשובה (חא סימן שו) דכבר נהגו רבותינו, נוחי נפש שלא לאכל בשר משונכנס אב. ואף על פי שאין כאן אסור מדין התלמוד עד סעודה מפסקת, מכל מקום מי שאוכל בשר בכל המקומות שנהגו בו אסור הרי הוא כפורץ גדר של ראשונים ופרץ גדר ישכנו נחש, עכ"ל.

טו. הנה בספר המנהגים (תשעה באב סימן יח) הביא בשם רבנו האי גאון, שנהגו כל ישראל שלא לשחט מראש חודש אב עד תשעה באב אחר חצות היום, כדי שלא יבוא לאכול בשר בימים אלו.

טז. הנה בענין אכילת בשר בראש חודש, מובא ברבנו הבן איש חי זצוק"ל (דברים אות טו) דכן הוא מנהג בגדד לאסור רק מליל שני של חודש אב.

אולם בשער הכונות (דף פט) מבאר, שרבנו הארי"י זצוק"ל היה נוהג שלא לאכל בשר ביום ראש חודש וכן הביא בספר מנהגי מהר"ל (הלכות תשעה באב) ודעת רבנו החיד"א זצוק"ל בספרו מורה באצבע (סימן ח אות רלג) כתב, שבראש חודש אב נהגו

לאכול בשר לכבוד ראש חודש. וכן כתב רבנו חיים פלאגי זצוק"ל בספרו מועד לכל חי. (סימן י אות ז)

יז. וכן שתית יין, נוהגים לאסור ממוצאי ראש חודש אב. ואותם המחמירים לא לאכל בשר גם בראש חודש כדעת רבנו הארי"י זצוק"ל, גם יין לא ישתו ביום ראש חודש.

יח. נהגו אבותינו ורבותינו הקדושים זצוק"ל שלא לכבס בגדים משבוע שחל בו תשעה באב, וכן לא ללבש בגדים מכבסים. אמנם חסידים ואנשי מעשה החמירו על עצמם בזה כבר מראש חודש אב.

יט. אסור לגזז צפרנים בשבוע שחל בו תשעה באב, ולכתחלה יש להחמיר בזה מראש חודש אב, אם כי נתן להקל בערב שבת לכבוד שבת. ויש במרוקו שהחמירו מ"ז בתמוז.

כ. הנה מציינו בשירי כנסת הגדולה (תקנא הנבי אות מא) שכתב שאותם הנוהגים להחמיר שלא להסתפר משבועה עשר בתמוז, הוא הדין שלא יטלו צפרנים משבועה עשר בתמוז. אולם הט"ז (סק י"ג) כתב דאין להחמיר לענין נטילת צפרנים אלא בשבוע שחל בו תשעה באב, אבל קדם לכן מתר, אפילו אותם שנהגו להחמיר לענין הספרת משבועה עשר בתמוז, כיון שנטילת צפרנים קל מתספרת.

וכן כתב האליה רבה (סק ז) והמטה יהודה (סק יב) והחיי אדם (כלל קלג אות י"ז) והמגן אברהם (סק יא) הקל בזה אפלו בשבוע שחל בו.

ובספר מועד לכל חי (סימן י אות י"ג) כתב דהמחמיר שלא לטל צפרניו בשבוע שחל בו תשעה באב, תבוא עליו הברכה.

והנה לדינא לבני קהלתנו הקדושה שהקפדנו לא להסתפר מ"ז בתמוז, אבל גזרת צפרנים משבוע שחל בו.

כא. נהגו חסידים ואנשי מעשה להחמיר שלא להחליף בגדים בערב שבת חזון, שהוא השבת שלפני תשעה באב. אלא נשארים בבגדי חול שעליהם ומחליפים הכתנת בלבד. ויש שלא החליפו אפלו הכתנת, ומכל מקום בימינו פשט המנהג ללבש בגדי שבת כבכל שבתות השנה.

כב. נהגו אבותינו ורבותינו זצוק"ל, אם יש ברית מילה מראש חודש אב עד ט' באב, המוהל ובעל הברית לובשין בגדי שבת.

כג. יקפיד בכל השבתות של בין המצרים לנגן הנגונים הידועים, ולא לשנות הנגינות של לכה דודי וכו' למנגינות של אבלות.

וידוע מה שמובא בשם שו"ת קול אריה זצוק"ל, שאמר שרע עליו המעשה והמנהג אצל האשכנזים, כי בשבתות בין המצרים אומרים בבית הכנסת לכה דודי וכו' והכל בנגון אלי ציון וכו' (נגון של קינות) דהוי אבלות דפרהסיא.

ועוד והוא העקר, כי באזנו שמע בהיותו ילד ועלם חכם, היה בעירו בית אחד שקוננו שם בו הליצים והשדים והרוחות ר"ל על הגג והעליה, עד כי הכרחו הדרים לצאת מן הבית. ושמעו שם בלילה בימות החול שאמרו לכה דודי בנגון (קינות) וכאלו הם מתגרים בנו ללעג ולקלס, והם הס"א נהגים כנראה מה שמזמירין בנגון זה בשבת קדש.

לכן יקפיד לומר הנגון הרגיל בלכה דודי וכו'.

כד. ישתדל לא לתקן געלים ובגדים הצריכים תקון מ"ח אב.

כה. מנהג אבותי ורבותי זצוק"ל בענין סעודה רביעית, אם מתר לאכל בה בשר כשאר השבתות, ודקדקו שמי שמקפיד בכל סעודה רביעית לאכל בשר, יכול להמשיך אף במוצאי שבת בחודש אב לאכול סעודה רביעית בבשר. ומי שלא מקפיד בסעודה רביעית בבשר ורק מדי פעם, לא יאכל סעודה

רביעית עם בשר.

כו. מובא במגן אברהם (סק מא) מי שטובל בכל ערב שבת לשם מצוה, מתר לטבל גם בשבת זו (שלה) ע"כ.

והנה בישועות יעקב העלה שאנשים הרגילים לילך למקוה לצורך טבילת קרי, מתרין לילך בין ראש חדש לתשעה באב אף בחול. (ואחר העיון והפולפול צריך לדעת על פי חלק גדול מהפוסקים שהימים בין ר"ח אב לתשעה באב הם כאבל בתוך שלושים יום ולא בתוך השבעה, ואף לאבל שרגיל בטבילה יש מתירים להמשיך לטבל.

כז. נהגו אבותי ורבותי צוק"ל לאכל בשר בשבת שלפני תשעה באב, אפלו אם חל תשעה באב בשבת ונדחה לראשון.

דכל מי שעוסק בקרוב הגאלה נצל מחבלי משיח שבימי בין המצרים, מדת הדין מתוחה וכמה שעסוקים בהלכות של הימים האלו ובתורות המסגלים לקרב קץ הימים, נושעים מ"קטב מירי" ומפגעי הזמן.

כח. יראי השם מקפידים שלא לשחט בשבוע שחל בו ט' באב. ועין ברבי דוד אבודרהם והביאו המגן אברהם (סימן תקנא סק כח) שהוא משום דגורין דילמא אתי למיכל מנה. ובלבוש שם מביא שהוא כדי לזכר את החרבן ולהרבות האבל.

כט. מספר על רבנו יואל צוק"ל שהיה במרון בציון רש"ב" ביום ה' באב, ושאלו אותו אם מתר לשיר שם משירי שבחי רש"ב", אפילו שבתוך ט' הימים. והשיב כן, דבאתרא שמר מתר לשיר משבחיו אף בימים האלו כי עוז וחדוה במקומו.

ל. מובא בשו"ע (הלכות תשעה באב סי תקנא סא) משונכנס אב ממעטין בשמחה. וכתב על זה המגן אברהם, פרוש שאין לשמח כלל.

וצריך להבין, אם אסור לשמח כלל אם כן למה נקט מרן הבית יוסף בלשון ממעטין בשמחה ולא כתב שאין לשמח כלל.

אלא ודאי דעתו של מרן הבית יוסף שגם אם יתעורר בלבו איזה שמחה, ישתדל ויתאמץ למעטה עד שתתבטל השמחה מלבו.

לא. הנה מובא באל"ה רבה (סימן תקנא סק כו) שאם לא נזדמן בלמודו הסיום (סיום מסכת) לא ימהר או לאחר משום כך.

והובא בבאר היטב (שם סק לג) וחי אדם (פלל קלו סעיף טז) ובמשנה ברורה (שם סק עג).

והנה מצאנו דעות חלוקות בשו"ת אריה דבי עילאי (קונטרס אבני זכרון סימן יא) כתב דמוכח מהגמרא (מועד קטן ט) שמתר לשיר מקצת הגמרא לסיום מצוה, כדאיתא שם בבגין בית המקדש. וכן פסק בש"ך (יוד סימן רמו סק כז) בשם תשובות מהר"ם מינץ וכן מצאנו ברבנו כף החיים (שם סק קסא) וכן מובא בערוך השלחן (שם סעיף כח) וכתב, דמכל מקום להניח לכתחלה בשביל אכילת בשר, לא נאה ולא יאה.

והנה היעב"ץ כתב בסדורו (דיני בין המצרים אשנב ב אות יד) דהממהר לסים למוד ספר יותר מלמודו, הוא זריז ונשכר שהקדים עצמו למצוה, בתנאי שלא גרע מעסק הלמוד היטב וכראוי להבין ולהשכיל וכן כתב בערוך השלחן.

ויש שלומדים לכתחלה מסכת כדי לעשות סיום בימים אלו ודבר זה אפשר וכדאי לעשות, שעל ידי זה יתעסק בתורה.

והנה בשו"ת רבי ידידיה טיאה ויל (אוה סימן לה) העיד על רבו הגאון רבי יהונתן איבישיץ זצ"ל שנהג ללמד מסכת במתכונן ולסימה בימים אלו ולסעוד אחר כך בבשר ויין.

והנה הרב הקדוש ממנקאטש כתב בספרו שער יששכר (תמוז

אב) ובדרכי חיים ושלום (סימן תרסז): מה שנהגין מהצדיקים ז"ע משרש תלמידי הבעש"ט ז"ע לעשות בימי אב סיום מסכת ולאכל בשר, אם כי אין להוטים כלל אחרי אכילת בשר וכו' אך כוננתם כי סעודת סיום מסכת הוא חלישות כוחו של הס"מ, והס"מ אינו רוצה בזה, וטוב לעשות סיום מסכת וסעודת מצוה בימים האלו כדי להחליש כוחו ולהכניעו.

והנה בדברי אמת לרבנו החוזה מלובלין (לקוטי כתובים א"כה) כתב הטעם, דסעודת מילה קדם תשעה באב אין רשאי להיות רק מנין וכיוצא בו, ובסיום אין לדקדק כלל. כי התורה היא התקון, והחרבן היה על עזבם את תורת, והגאלה תהיה ע"י התורה וכו'. על כן בסיום קדם תשעה באב מתר להיות כמה שירצה.

והנה בחדושי הר"ם (בין המצרים) כתב זה לשונו, דבית המקדש נחרב בגלל שנאת חנם. ואיתא בגמרא (שבת ק"ח): ואמר אב"י, תיתי לי דכי חזינא צרפא מרבנן דשלים מסכתה, עבדנא יומא טבא לרבנן. חזינן דאחד מרבנן דסים מסכת, החברים היו עושים הסעודה ושמתין זה עם זה ההפך משנאת חנם. ומשום זה עושים סיום באהבת חברים לתקן חטא זה.

והנה בספר חשבה לטובה שאמר הרב הקדוש רח"ה מאלכסנדר, שבימים קדמונים כשבאו הימים האלו, היו בצער ועגמת נפש על שנושרף בית המקדש. ואין לנו בית המקדש להקריב חובתינו והיו בעצבות. אבל כעת החסידים אכלים סעודות ואומרים: ה' היה הוה ויהיה, שהיה בית המקדש ויהיה בית המקדש.

וזה ענין בין המצרים, כמו שמובא במדרש (ילקט משלי), ששלמה המלך כשירד ממלכותו פגע בו אדם אחד, והלך עמו וזבח לו שור והביא לפניו הרבה מטעמים. התחיל משמיע לו דברי מלכותו ואמר לו, זכר אתה שעשית כך וכך כשהיית מלך. כיון שהזכיר לו ימי מלכותו, התחיל גועה ובוכה וכן כל אותה סעודה, עד שעמד משם בבכיה.

למחר פגע בו אדם אחר וכו' והביא לפניו מעט ירק. התחיל אותו האיש לנחמו ואמר לו אדני, שבועה נשבע הקב"ה לאב"י, שאינו פוסק מלכותו מזרעו וכו'. אלא כך דרכו של הקב"ה, מוכיח וחוזר ומרצה. שנאמר: "כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה" (משלי ג יב) אבל הקב"ה עתיד להתזירך למלכותך, כיון ששמע כך שבע.

רבי ח"א בר אבא ורבי אבא בר מניומי בש"ר יוסי בן זמרא, כיון שחזר שלמה למלכותו התנבא בחכמתו על זה: טוב ארוחת ירק שאכלתי אצל העני, משור אבוס שלא האכילני אותו עשיר, אלא הזכירני צערי, עכ"ל.

ובספר אמת ליעקב בשם הרב הקדוש רא"י הזקן מסדגורא, שהמנהג לעשות סיום כדי להראות בזה שאיפתנו החזקה, שהקב"ה יסים ההנהגה זו של תוכחה ומכאן ואילך יתחיל הנהגה של שפע וברכה.

ובספר שלחן מלכים (פתיחה להלכות תפלין בהג שלום ואמת) בשם הרב הקדוש, הקדושת יום טוב, הטעם שבימי תחלת חדש אב מסימין מסכתא ועושין סעודה בבשר ויין, כי חובה ומצוה עלינו לעשות פועל דמיוני על העתיד, כי ימי אב יתהפכו לששון ושמחה.

הנה דברים אלו עמקים וקדושים וסודות גדולים רמוזים וטמונים בהם, ומקצר ההבנה והידיעה נשענים אנו על דברי רבותינו הקדושים אשר רוח השם דברה מגורנם.

לב. מובא בשם קדושי עליון שהיו מקפידים לא לאכל בשר

וכך מספר על קדושי עליון, כשהיו הולכים לבקר חולה מסכן היו לוקחים אתם בכיסם שום, לדחק את החיצונים.

לד. ימים האלו הם ימים של חשבון נפש, וצריך האדם לדעת מהיכן הצרות והבעיות של כלל ישראל באים. ועצם הידיעה וההבנה והזהירות מקרבת את הגאולה.

והדרשו ואמרו, שאותם מצרים שאמרו לפרעה שהרעב קשה ואין להם מה לאכול, ופרעה ענה ואמר להם לכו ליוסף אשר יאמר לכם תעשו.

והדרשו חז"ל, שמל אותם יוסף והם אלו שגשגו אחרי כן בהנהגת ישראל, והם הערב-רב.

ולשתות יין כל השנה, רק בשבתות. והכח של בשר ויין שנקנה לכבוד שבת, היו אוכלים ממנו גם לפני שבת משום שנקנה לכבוד שבת קדש, וכח השבת חל על הבשר ויין.

ומיום רביעי שהיו קונים לכבוד שבת, התירו להם לאכל מאותו בשר, וכן לאחר שבת המשיכו לאכל מאותו בשר שפכה השבת עבר עליו, והיו שהתירו לאכל מאותו בשר שעבר עליו השבת גם בימי תשעת הימים, אך דבר זה קשה לנו וודאי בימינו, ובקהלתנו הקדושה יקפידו לא לנהג כך.

לג. נהגו הקדמונים (הובא בשער המלך) כשהלכו ביום תשעה באב לבית החיים, לקחו אתם שום. משום ששום מבריא את החיצונים.

הלכות תשעה באב - סעודה מפסקת

א. אפשר בסעודה מפסקת לכלם לשתות קפה ותה ואין חשש לאסור שני תבשילין, התה והקפה לא בגדר תבשיל

ז. סעודה מפסקת אוכלים על גבי הקרקע עם שק או בגד שלא לובשים הפסק, אבל לא נהגו לחליץ את הנעלים בסעודה מפסקת.

ח. יקפיד שלא יאכלו שלושה יחד סעודה מפסקת, בכדי שלא יתחילו בזמן משום שהסעודה זו היא סעודה עניה ושפלה.

ט. טוב שהמנעלים של תשעה באב יחדשם ביום הכפורים, ושוב ילבושו בתשעה באב את הנעלים האלו.

י. הנה מובא בפרקי רבי אלעזר (פרק לה): רבי אלעזר אומר העדשים מאכל צרה הם ואבל. תדע לה, כשנהרג הבל היו אבותיו אוכלין על אבלו מאכל עדשים באבל וצרה.

כשגשרף הרן באור כשדים, היו הוריו אוכלין על אבלו מאכל עדשים באבל ובצרה.

ויעקב היה אוכל מאכל עדשים באבל וצרה על שהיתה מלכות ושררה ובכורה של עשו, ובאותו היום מת אברהם אבינו זקנו. וישראל אוכלין מאכל עדשים באבל וצרה על אבל בית המקדש ועל גלות ישראל.

מכאן אתה למד, שאין בני עשו נופלין עד שיבוא שרד מיעקב ויתן לבני עשו מאכל עדשים באבל ובצרה, ויקח מהם שררה מלכות ובכורה שקנה יעקב ממנו בשבועה. שנאמר: "ויאמר יעקב השבעה לי כיום וישבע לו".

והנה היה אדם שבא למור זקני זצוק"ל וספר לו ששתף גוי יש לו שמצערנו וגזול את פונסותו ביד רמה ובזרוע נטויה. ומר זקני צנה עליו שיקין סעודה עם עדשים בביתו ויזמין אותו לסעודה, ומאותו היום ידו של היהודי היתה על העליונה.

הלכות תשעה באב

מקלה על גבי התבה, על שם הפסוק "עמו אנכי בצרה".

ג. נהגו אבותי הקדושים זצוק"ל להסיר הפרכת מעל ארון הקדוש בתשעה באב, ואת המעיל ספר התורה שקורין בו ביום הופכים על פניו, ויש שנהגו לעטף אותו במעיל שחור, ויש שהניחו על הספר תורה אפר. ולפני תפלת מנחה מחזירים הכל למקומו.

ד. בתשעה באב בתפלת ערבית וכן בשחרית כל הצבור בבית הכנסת יושבים על הארץ עד תפלת מנחה. ובבית אבותי נהגו מחצות היום לשבת על כסא.

א. הנה מובא בגמרא (תענית כט) ערב תשעה באב שחל להיות בשבת, אוכל ושותה כל צרכו ומעלה על שלחנו אפלו כסעודת שלמה בשעתו. וכן פסק הרמב"ם (פה מהלכות תענית הח)

ב. בסעודה המפסקת יושבים על גבי קרקע בהפסק שטיח או בגד, וישב כמה שיותר סמוך לפתח.

ג. והנה כתב רבנו החיד"א בברכי יוסף (סק ה) בשם שערי אריה, שעל פי הקבלה צריך להפסיק בבגד בינו לבין הקרקע, כי אין לשב בקרקע אפלו עם בגדיו אלא בגד שאינו מיחד למלבושיו. וידועה הגמרא (תענית ל) על רבי יהודה ברבי אלעאי, שהיה אוכל פת חרבה במלח ויושב בין תנור לכירים ודומה כמי שמתו מוטל לפניו.

ד. אסרו חכמינו לאכל שני תבשילין בסעודה המפסקת. ונהגו אבותי זצוק"ל לאכול תבשיל של עדשים או ביצה, לפי שהם מאכל אבלים. ולא יבשלו העדשים והביצים יחד, אלא כל אחד במקום אחר.

ה. נהגו אבותי ורבותי זצוק"ל לטבל את הפת באפר בעת אכילת סעודה מפסקת, ויש שמטבילים אף את הביצה באפר.

ו. הנה מובא בשו"ע (או"ח סי תקנ"ד סא) ערב תשעה באב לא יאכל אדם בסעודה המפסקת שאוכלה אחר חצות וכו' שני תבשילין, ע"כ.

וידועה הקשיה בענין שתית קפה או תה בסעודה מפסקת, ומובא בזרע אמת (או"ח סי עח) שאסור לשתות בסעודה המפסקת קפה או תה משום דהוי תבשיל, ואסור משום שני תבשילין.

אבל נהגו אבותי ורבותי זצוק"ל כן לשתות קפה ותה, וכן הובא במחזיק ברכה (אות ב) וכתב שם להוכיח דאין קפה ותה כתבשיל, דאכילת שני תבשילין יש אסור ולא שתיה.

ועוד שמשקה שחממו או הרתיחו לא מקרי תבשיל ולכן

א. מובא ברבנו הרמ"א זצוק"ל, בדרכי משה (תקנ"ט סא) בשם ספר המנהגים לרבי יצחק טירנא, דמסירין הפרכת מלפני ארון הקדוש, על שם מה שאמרו באיכה: "עשה ה' אשר זמם בצע אמרתו". וכך הובא לדינא (בהנה שם סעיף ב) והביא בטור שם שהביא בשם הראב"ה, דאחר שהוציאו הספר תורה ביום תשעה באב, גוללים אותו במקום אחר כדי שלא למעט בכבודו. וכתב שם מרן בבית יוסף, שהטעם לזה מפני שמניחים עליו מפה שאינה נאה ואין רגילים להפכה.

ב. הנה מובא ברבי דוד אבודררה (ליל תשעה באב) דנותנין אפר

תפלין.

ז. הנה נחלקו הראשונים אם צריך להניח תפלין ביום תשעה באב. דהנה הראב"ד בשו"ת תמים דעים (סימן מ) כתב בשם גאון, דיום זה אסור בתפלין ומי שערב לו הדבר יעשה כף, ואני מעולם לא הנחתים בו ויותר טוב לשים אפר מקלה בראש, עכ"ד. וכן כתב הפלבו (סימן סב) ורבי דוד אבנדרהם. (סדר תפלת תענית)

וכן הביא הרא"ש (תענית פד סימן לז) בשם מהר"ם מרוטנבורג, שבתשעה באב אין להניח תפלין כמו ביום ראשון של אב, דאין יום מר יותר ממנו יום קבוע לבכיה לדורות. והביא שם עוד בשמו, שנהגו קדמוני ארץ ישראל האשכנזים שלא להתעטף בציצית בתשעה באב. ואסמכוה אקרא דכתיב "בצע אמרתו". ואמרינן במדרש איכה, בזע פורפרה דילה.

וכן השבלי הלקט (סימן ער) כתב שיש נוהגים שלא להניח תפלין בתשעה באב, לפי שכתוב "לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר" אלמא במקום שיש אפר אין פאר. ובתשעה באב כתיב, "העלו עפר על ראשם" והרוקח (סימן שי) כתב תשעה באב אין מתעטפין בציצית על שם "בצע אמרתו" ולא תפלין על שם "השליך משמים ארץ תפארת ישראל".

והמאירי (תענית ל) כתב שמקצת חכמים נהגו שלא להניח תפלין ביום זה והוא מנהג נאה. ואף על פי שהוא מזהר בכל מה שהאבל מזהר בו, מכל מקום אינו מחיב לעשות מה שהאבל חיב לעשות, כגון: כפית המטה ותפלין, אף על פי שהוא ממה שהאבל אסור בו, הואיל ואין אסורו אלא ביום ראשון של האבלות, מתר בהן בתשעה באב, אלא שדרך שלא להניח, עכ"ד.

והנה מבאר דאף שמנהג נאה הוא שלא להניח תפלין ביום זה, מכל מקום ליכא אסורא בזה.

אולם בחדשי הרמב"ן (סוף תענית) כתב, שתשעה באב חיב במצות תפלין, דלא חמיר תשעה באב מיום שני של אבלות, כיון דהוי אבלות ישנה ולא ראו לבטל מצוה זו משום אבלות ישנה, וכן כתב שבלי הלקט.

ורבי דוד אבנדרהם כתב שחיב להניח תפלין בתשעה באב וכן כתב הרא"ש ושאפשר שמהר"ם דחק למצא סמך למנהג אשכנז. וכתב במדרכי (תענית סימן תרלו) דאף מהר"ם עצמו היה מתעטף בציצית ומניח תפלין בתשעה באב, אלא שעשה כן סמוך לערב, ובבקר היה לובש רק הטלית קטן לפי שאינו נראה לעין.

וכן כתוב בהגהות מימוני (פה מהלכות תענית אות ג השני) שכן ראה למהר"ם שהניח תפלין במנחה וכן כתב בספר האגדה (סוף תענית) להניח תפלין בתשעה באב מן המנחה ולמעלה, והיגו דזה לצאת ידי כל הדעות וניח תפלין בתשעה באב, אלא שמניחים בתפלת המנחה שאז הוא זמן נחמה.

וכן פסק מרן בשו"ע (תקנה סעיף א) בזה הלשון, נוהגים שלא להניח תפלין בתשעה באב שחרית ולא טלית אלא לובשים טלית קטן תחת בגדיו בלא ברכה. ובמנחה מניחים ציצית ותפלין ומברכים עליהם, ע"כ.

והנה מנהג אבותי ורבתי, בשעת המנחה באימה וחרדה התעטפו בטלית והניחו תפלין ובבקר לבשו ציצית בהצנע בלי ברכה.

ית. הנה פסק רבנו הרמ"א זצוק"ל (בסימן קנט סעיף א) מתפללים בנחת ודרך כפי האבלים, ע"כ. ועין בארחות חיים בשם ספר כרם שלמה, דצריך לומר ומתפללים בלחש וכו' וכן מובא

ה-מובא בהגהות מימוני (פה מהלכות תענית אות א השני) בשם מהר"ם מרוטנבורג, שנהגו שאין להדליק בבית כנסת כי אם נר אחד לצורך החזן. והביא ראיה לזה ממדרש איכה רבתי (ריש פרשה א) אמר להם הקב"ה למלאכי השרת, בשעת החרבן מלך בשר ודם כשהוא אבל מה עושה, מכבה את הפנסים. אף אני אעשה כן, שנאמר: "שמש וירח קדרו". והנה מנהג אבותי ורבתי זצוק"ל, להדליק נר אחד לחזן ועוד גרות קטנים למתפללים, אבל לא האור הרגיל של בית הכנסת.

ו. וכך נהגו אבותי ורבתי זצוק"ל, שגם בבית האדם לא ידליק אור גדול, אלא אור חלש, להדגיש את הצער, את האבל ואת השנוי מכל הימים.

ז. הנה מובא בשו"ע: משונכנס אב ממעטין במשא ומתן. וקשה, מדוע למעט במשא ומתן. אנהגו מבינים ממעטים בשמחה, אבל משא ומתן מדוע למעט.

אלא הנה הגמרא (עבודה זרה ט) אומרת שהעולם שני אלפים תהו, שני אלפים תורה ושני אלפים ימות המשיח. והגמרא אומרת שם שבבוא האלף הרביעי, אפלו אם יכול לקנות שדה של אלף זהו בזו אחד, ג"כ לא יקנה, שהרי יש לצפות תכף לביאת המשיח.

והנה ידועים דברי רבותינו הקדושים, שבתשעה באב מסגל הזמן ביותר לביאת המשיח, ולכן יובן מדוע ימעיט במשא ומתן.

ח. הנה לענין ריח בתשעה באב ויום הכפורים, עין בבאר היטב (סימן תקנא סק לט) ודברי הרב שיירי כנסת הגדולה שהביאם (סימן מו ותקנא אות ה) ועין להרב בית דוד ז"ל (סימן שלד) ועין בבאר היטב (סימן תריב סק ה) ובמעם לועז פרשת תולדות (פרק ד דף קמט) כתב משם הרב אור חדש, שבתענית צבור אין להריח כלל יע"ש.

והנה קבלה חשובה לחדש ולהתחזק בקהלתנו בענין הריח, בימי תענית צבור להקפיד שלא יריחו ריח בקהלתנו הקדושה.

ט. הנה נהגו אבותינו ורבתינו הקדושים זצוק"ל שלא יטיל בערב תשעה באב. (ועין בברכי יוסף) ואף אם צום ט' באב יוצא במוצאי שבת, יקפיד באותה שבת לא לטיל, ואבותי הקדושים הקפידו בדבר זה מאוד.

י. הנה יש דעות שאין לומר תקון חצות בתשעה באב, אך רבותי ואבותי הקדושים הקפידו גם בתשעה באב לומר תקון חצות. וידועים דברי גאון עוזנו הרב המקבל רבנו משה זכות, בכי כתב דאין לסבא זו על מה לסמך כי כל איש ישראל חיב להתאבל במרירות כל היום וכל הלילה. ועין בברכי יוסף (סימן תקנב)

יא. מתר לעשות דרוש להספד על תלמיד חכם.

יב. הנה בענין נגיעה באשתו, הט"ז (סימן תרטו) מתיר בתשעה באב, וטוב להחמיר שלא יגע. (ודאי רק נגיעה בזמן ששהורה ודבר אחר ודאי אסור) ועין באליה רבה בריש סימן זה.

יג. לא שואלים לשלום ואפלו צפרא טבא לא ישאל. (עין אליה רבה)

יד. גם בתשעה באב חיב לקום בפני רבו ומפני תלמיד חכם. (עין במחזיק ברכה)

טו. אבותי ורבתי זצוק"ל לא נהגו לברך ברכת שעשה לי כל צרכי בברכות השחר.

טז. אבותי ורבתי זצוק"ל נהגו שלא להניח תפלין ושלא להתעטף בטלית בשחרית של תשעה באב, אך במנחה מניחים

במסכת סופרים (ספ יח הלכה ה) בתפלת ערבית אין אדם שומע לחברו מפני שהם מתפללים בלחש, ע"ש.

וכן כתב היעב"ץ בסדורו, מתפללין בקול דממה ודרך בכי כאבלים.

יט. הנה מובא בשו"ע (סעיף ב) בליל תשעה באב מתפללים ערבית ואומרים איכה וקניות, ע"כ. וכתב הלבוש, והא דאין כותבין מגלת איכה על קלף כמו שכותבין מגלת פורים, משום שאנו מחכים ומצפים בכל יום שיהפך לנו יום זה לששון ולשמחה ולמועד, ואם היו כותבין מגלת איכה, היה נראה כמתאשין ח"ו. מה שאין כן במגלת פורים, כי ימי הפורים לא יהיו בטלים, ע"ש.

וכתב על זה בתורת חיים (סימן זה אות ב) וזה לשונו, שמעתי (מהגאון בעל מחנה חיים) שמתחצית השקל לא היה כורך סדר הקניות שגדפס עם איכה, וקנה כל שנה חדש. ובתשעה באב אחר הקניות, הניח הקינה בבית הכנסת הפקר, שאם יכרך אותו ויקחהו לביתו לשמרו על שנה הבאה, נראה כמתאיש מן הגאולה, עכ"ל.

ומד זקני זצוק"ל היה מניח ספרי הקניות במקום מיוחד והיה אומר, במהרה יבנה בית המקדש וכשם שמזכירים בליל פסח את המרור על העבודה והמרירות שעברנו במצרים, כך נזכיר בזמן הגאולה את היסורים והצער שעברנו במהלך הגלות הקשה.

כ. הנה מובא במגן אברהם (סקב) דמתר לשוב על שק, דאינו אלא מנהג לשוב על גבי קרקע, ע"כ. והנה באליה רבה העיר על זה מהא דאיתא במהר"ל שישב להדיא על הרצפה ולא על המעלה שלפני התבה והיה לובש סרבל רועע וגרוע שלא להפסדן בישיבה על הקרקע, ע"ש.

והנה משמע שאין לשים בט' באב כר או כסות תחתיו. אמנם הפרי מגדים מקים את דברי המגן אברהם, דיש לומר דגם המהר"ל לא ישוב ממש על הקרקע רק בהפסק שק או דבר אחר, ולא בא לאפוקי אלא המעלה שלפני התבה. ומה שהערך המהר"ל ללבש סרבל גרוע, דגם כשיושבין על שק מהצדין מפסיד.

והנה בשערי תשובה (סימן זה וסימן תקנב) כתב דעל פי קבלה אף קפידא איכא שלא לשוב להדיא על הקרקע, רק יפסיק בבגד שאינו לובש בו, בינו לקרקע.

והנה בכף החיים (סימן תקנב אות לט) כתב לחלק כדי להשוות דברי המקבלים עם דברי המהר"ל ד"ל דאן קפידא אלא בקרקע עולם שאינה מרצפת באבנים, כמו שאיתא (סימן קפא) גבי מים אחרונים. ומהר"ל כשישב על קרקע, היתה מרצפת באבנים.

אמנם בשו"ת מחזה לאברהם (סימן קכה) כתב דאין חלוק בזה, דגם בקרקע מרצפת באבנים או נסרים אף על פי כן אין לשוב על פי הקבלה על גבי הקרקע דכיון דקבוע לקרקע, קרקע דמי.

ועוד הנה מדברי המגן אברהם כתב שק, וכן המקבלים כתבו רק להפסיק בבגד שאינו לובש בו, ובפרי מגדים כתב כר קטן, וכעין זה לשון האליה רבה כר או כסות, ובכף החיים (סימן תקנב אות ט) העתיק מספר אדני פז, דנסר של עץ כשאינו גבוה טפח דלא חזי לישיבה, הנה לי יושב על גבי קרקע. וכן כתב בדעת תורה (הלכות אבלות סימן שפז).

אמנם בילקוט הגרשני (סימן זה) הביא מסדור עיון תפלה שמתיר לשוב על עץ קטן או ספסל הסמוך לארץ פחות מג' טפחים וטעמו ונמוקו דהנה כל עקר ישיבת קרקע ילפינו לה מאבל,

ובאבל עצמו איתא (ירושלמי פ ואלו מנלחין) דמה שכתב באיוב וישובו אתו לארץ, מדלא נאמר על הארץ אלא לארץ, בדבר הסמוך לארץ, ע"ש. והסמוך מסתמא הינו ג' טפחים ולכן יש מקום להקל בזקן או מי שאינו יכול, ע"ש.

הנה לא התיר למעשה אלא בזקן, ובאמת כן כתב גם במשנה ברורה דמי שקשה לו לשוב על הארץ יוכל לשוב על ספסל נמוך, אבל להתיר כן לכל אדם אין בידנו. אמנם מנהג העולם להקל בזה, ועין ברבנו חיים פלאגי זצוק"ל (בספרו רוח חיים סימן תקנב) ובידו סימן שפז) כתב דיש מקומות דאן האבלים יושבין על הארץ אלא בשנוי ישיבה על גבי ספסל, שיהא הכר, שירדה חלשה לעולם.

ולפי מנהגם גם בט' באב דהוא אבלות ישנה, אם עושין כן אין להם גריעותא בעבור זה.

והנה למסקנה, מנהג אבותינו בידנו כמנהג המקבלים שלא ישוב על הקרקע. וישים דבר חוצץ, שק או בגד שלא לובש. ואם רוצה להפך כפא שיראה שחלשה ירדה לעולם, אפשר גם כך לנהג בט' באב.

כא. אבותינו ורבותינו זצוק"ל נהגו שהכהנים לא ישאו כפיהם בתשעה באב לא במנחה ולא בשחרית, ויש שהקלו במנחה.

כב. הנה הובא בשבלי הלקט (סימן רסט) שאין אומרים ברכת כהנים כלל, לפי שנאמר "ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם" ומסים שם (סוף הסימן) דמכל מקום במנחה אומר ברכת כהנים.

וכן כתב רבי דוד אבודרהם (סדר תפלת התענית) ובספר תניא רבתי (סימן ס) שאין הכהנים נושאים את כפיהם בתשעה באב. והשירי כנסת הגדולה (תקנט מהט אות יא) הביא דבריהם וכתב שלא יאמרו גם כן "אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה", והוסיף עוד טעם למנהג זה דהוא כמו אבל שאינו נושא את כפיו מפני שאינו שרוי בשמחה, ובתשעה באב הרי כל הכהנים באבל.

והנודע ביהודה בדגול מרבבה (סימן תקנט) נתן עוד טעם לזה, לפי שהוא אסור בשאלת שלום והיאך יאמר "וישם לך שלום".

אולם האחרות חיים (תשעה באב סימן י"ט) כתב שהכהנים נושאים את כפיהם בשחרית של תשעה באב, וכן כתב האליה רבה (תקנט סק ג') דמנהג לשאת כפיהם ביום זה והחסד לאלפים (סימן קכח אות יח) כתב שכן הוא מנהג קהלת קדש בית אל.

ומכל מקום מצינו לרבנו חיים פלאגי זצוק"ל בספרו מועד לכל חי (סימן י אות נח) שכתב, דמנהג איזמיר שלא לומר ברכת כהנים בתשעה באב. וברבנו הבן איש חי זצוק"ל (תצוה אות כב) כתב שאף בבגד לא נהגו בתשעה באב לשא כפיהם אלא רק במנחה דוקא עושין נשיאת כפים ולא שנית מנהגם בזה בתשעה באב מטעם הכמוס אתי.

כג. כשיש ברית מילה ביום תשעה באב, מלין מיד אחרי תפלת שחרית וסיום הקניות. ודבר זה הוא במחלקת אך כך נהגו אבותינו ורבותינו זצוק"ל.

כד. מנהג קדום כשיוצאים מבית הכנסת אחר תפלת שחרית הולכים לבית החיים ולקברי צדיקים להתפלל.

כה. הנה בגמרא (תענית טז) מובא כי ביום התענית של גשמים היו הולכים לבית הקברות. ונחלקו האמוראים בטעם הדבר, חד אמר הרי אנו חשופים לפניך כמתים וחד אמר כדי שייבקשו עלינו מתים רחמים.

וכתבו התוספות שם (דה יוצאין) דמכאן נוהגין בכל מקום לילך לבית הקברות בתשעה באב, שהרי תשעה באב הוי תענית צבור כמו שהיו עושים מפני הגשמים.

היה מתענה תשיעי ועשירי, ורבי לוי היה מתענה תשיעי וליל עשירי.

וכתב רבי דוד אבודררה (סדר תפלת התענית) שהרא"ש היה נוהג שלא לאכל בשר ליל עשירי. והטור (סימן תקנח) כתב, דמנהג כשר הוא שלא לאכל בשר בליל עשירי, ויום עשירי רק להשיב את הנפש. ומדן בבית יוסף שם הביא הגהות מימוני, דיש בני אדם שמתענים מבשר ויין עד חצי יום עשירי.

ובשלחן ערוך (שם סעיף א) כתב בזה הלשון, בתשעה באב לעת ערב הציתו אש בהיכל, ונשרף עד שקיעת החמה ביום עשירי. ומפני כך מנהג כשר שלא לאכל בשר ושלא לשתות יין בליל עשירי וביום עשירי, ע"כ.

והנה רבנו הרמ"א זצוק"ל בהגה כתב, ויש מחמירין עד חצות היום ולא יותר. ובכף החיים (סק י) דמשמע שדעת מדן להחמיר כל היום, ודעת הרמ"א שיש להקל בזה אחר חצות יום עשירי.

והנה ברבנו הבן איש חי זצוק"ל (דברים אות טו) כתב, דמנהג בגדד להקל לאכל בשר מיד בליל עשירי באב.

ורבנו החיד"א זצוק"ל במחזיק ברכה (סק ב) כתב, דיראי ה' נהגו להחמיר כל היום כלו.

לא. הנה מובא במדן השלחן ערוך (תקנא סעיף ד) דאחר התענית מתר להסתפר ולכבס מיד.

וכתב המאמר מרדכי (תקנח סק ב) דמשמע שאף מתורת מנהג לא אסרו אלא בשר ויין, אבל לכבס ולהסתפר מתר מיד בצאת התענית.

וכן כתב הכנסת הגדולה (תקנח הגהט) להתיר רחיצה במוצאי תשעה באב

לב. הנה מובא בשו"ע (סעיף ב) וכן התקינו שהעורך שלחן לעשות סעודה לאורחים, מחסר ממנו מעט ומניח מקום פנוי בלא קערה מן הקערות הראויות לתת שם. וכשהאשה עושה תכשיטי כסף וזהב, משידה מין ממיני התכשיטים שנוהגת בהם כדי שלא יהיה תכשיט שלם, ע"כ.

וכתב בחיי אדם וצריך עיון, שכל זה לא נוהגין כלל (ועין מש"כ בכף החיים אות יח) אך לדין טוב לקבל קבלה, שבכל ענין וענין יזכירו בדבר הנראה לעין ענין החרבן.

אנו נמצאים בדור שהתרבות משבשת את האמונה התמימה וחיב לעמד בפרץ לגדל ולחזק האמונה בביאת המשיח וצער החרבן.

לג. כשחל תשעה באב במוצאי שבת קודש, מנהג ראוי שפרך נהגו אבותי ורבותי זצוק"ל, לחלץ את הנעלים (נעלי עור) והיו כחצי שעה נשענים על מטה או דבר אחר שלא יעברו מקדשת שבת ברגע לאבלות. ואחרי זמן מסים לובשים הנעלים מבד ויושבים על הקרקע.

וכן בספר מנהגי מהר"ל (עמוד רמז) איתא מנהג יפה לילך על קברי מתים ביום תשעה באב, כי גם הצדיקים בקבריהם מתאבלים על חרבן ירושלים. וכן כתב הרמ"א בהגה (תקנט סעיף י) שהולכים על הקברות מיד כשיוצאים מבית הכנסת.

אך במגן אברהם (סק טו) שכתב בשם כתבי האר"י, דאין לילך על הקברים ביום זה אלא לצורך הלכות המת, ובפרט אם לא תקן עוון קרי שגבה מתדבקים בו החיצונים ובע"ה במקום אחר נאריך בדברי רבנו האר"י זצוק"ל.

אך מסרת אבותינו בידינו שהולכים לבתי החיים אחרי תפלת שחרית ביום ט' באב.

כו. הנה בגמרא (פסחים נד) איתא, מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין. מקום שנהגו שלא לעשות, אין עושין.

וכן נפסק ברמב"ם (פה מהלכות תענית ה) ובטור ובשלחן ערוך. (תקנד סעיף כב)

ובבית יוסף הביא מה שנפסק בהגהות מימוני אם בספרד נהגו שלא לעשות מלאכה, וכתב על זה: ואני אומר כי מנהג פשוט היה בספרד שלא לעשות מלאכה בתשעה באב, וכן מנהג ישראל בכל מקום ששמענו שמעם, ע"כ.

ובגמרא (תענית ל) איתא, רבי עקיבא אומר כל העושה מלאכה בתשעה באב, אינו רואה סימן ברכה לעולם. וכן כתב הרמב"ם והטור והשלחן ערוך. (שם סעיף כד)

ובאר המגן אברהם (סק כז) דמשמע מהר"ף והרא"ש והטור והשלחן ערוך, דהינו אפלו במקום שנהגו לעשות מלאכה ביום תשעה באב.

והנה מנהג אבותי ורבותי זצוק"ל שלא לעשות מלאכה ביום תשעה באב, ואין רואים ברכה בעבודה זו.

כז. מנהג אבותי ורבותי שאחרי חצות היום הנשים מכינות סעודה לפתיחת הצום, לעלוי נשמתה של הצדקת מרת זקנתי, אשת רבנו מאיר אבוחצירא זצוק"ל.

כח. נהגו אבותי ורבותי זצוק"ל לברך במוצאי הצום ברכת הלבנה ברב עם הדרת מלך.

כט. נהגו אבותי הקדושים שאין אוכלים בשר ואין שותים יין בליל עשירי באב עד שקיעת החמה.

ל. הנה הגמרא (תענית כט) אומרת, בשבעה באב נכנסו נכרים להיכל ואכלו וקלקלו בו שביעי ושמיני, וביום תשיעי סמוך לחשכה הציתו בו את האור והיה דולק והולך כל היום העשירי כלו. והינו דאמר רבי יוחנן, אלמלא הייתי באותו הדור הייתי קובע התענית בעשירי, מפני שרבו של היכל בו נשרף.

ורבנו שקבעו התענית בתשיעי, סברו כי התחלת הפרענות חמורה יותר. ובירושלמי (פרק ד הלכה ו) איתא, שרבי אבון

יש קונה עולמו בשיחה אחת

פתוח בטלפונים כשרים 074-70-47-101

קול הוצבה!
תורת הר"ף
שיעורי האמונה
רבי יאשיהו יוסף מינטו שליט"א

בשנה טובה ומוצלחת נפתח קו טלפון להאזנה לשיעורי מורינו הרב שליט"א מכל מקום ובכל זמן

- שיעורים
- שידורים חיים
- קטעי חיזוק קצרים
- שירת בעיניים שונים
- שאלות ותשובות בעניני דיומא
- מוקדי חלוקת ספר דברים

074-70-47-101
פתוח בקוים הכשרים
שמעו ותחי נפשכם